

obsáhleho materiálu vytěženého z empirického výzkumu. Konstruktivní je i snaha řešit aktuální otázky, které vyplynuly z požadavků moderního vývoje vědy a techniky. Je také třeba vyzvednout schopnost realistického pohledu na problémy soudobého systému vzdělání, neboť odhalováním a zkoumáním jeho protikladů je možné se přiblížit k jejich praktickému překonání. Analogické problémy se objevují i u nás, a proto je nutné se zamyslet nad návrhem k jejich řešení, který poskytuje sovětská věda.

Z celé bohaté palety otázek rozpracovávaných v recenzovaném sborníku může čerpat nejen sociologie, ale také pedagogika a psychologie.

Jana Puršová

T. M. Dautov: Ličnost kak sociologičeskaja problema (Osobnost jako sociologický problém)

Alma-Ata, Nauka 1970. 253 s.

Není náhodou, že v posledních letech je v sovětské společenskovední literatuře věnována stále větší pozornost problému člověka. Formování nového člověka je totiž jedním z nejdůležitějších úkolů a předpokladů výstavby nové společnosti; proto je nezbytné, aby se představitelé všech společenských věd věnovali řešení teoretických problémů osobnosti. O tom, že tomuto tematickému komplexu je věnována značná pozornost nejenom sovětských psychologů a filosofů, ale i sociologů, svědčí dlouhá řada knižních a časopiseckých titulů, jako například: *Garmoničeskij čelovek* (kol., Moskva 1965), *Rabota i razvitiye ličnosti* (kol., Leningrad 1965), *Čelovek i tehnika* (Lomov, B. F., Moskva 1966), *Duševnyj progress ličnosti i kommunizm* (kol., Kijev 1966), *Někotoryje sociologičeskije voprosy formirovanija ličnosti* (Krajev, P. E., Voprosy filosofii 1966, č. 7), *Čelovek i jego rabota* (kol., Moskva 1967), *Duchovnoje razvitiye ličnosti* (kol., Sverdlovsk 1967), *Sociologija ličnosti* (Kon, I. S., Moskva (1967), *Čelovek kak predmet poznaniya* (Ananjev, B. G., Leningrad 1968), *Ličnost pri socializme* (kol., Moskva 1968) aj.

Patří k nim i významná práce T. M. Dautova, nazvaná *Osobnost jako sociologický problém*.

V úvodu autor nejprve rozvádí význam všestranného teoretického studia lidské osobnosti. Pak zajímavě vymezuje úlohu sociologie v tomto studiu. Marxistická sociologie podle něho „zkoumá nejjobecnější zákony evoluce člověka v systému sociálního celku... na rozdíl od konkrétních věd zkoumá osobnost jako celek a určuje její podstatné charakteristiky v systému jednotlivých společensko-ekonomických formací. Taková analýza odhaluje dialektiku rozvoje osobnosti v procesu vývoje společnosti a objasňuje zároveň specifikum jejího pokroku v každé etapě historického pohybu. Osobnost v systému sociálního celku je souhrnem rozmanitých souvislostí. Určit v této rozmanitosti vztahů a souvislostí podstatné je úkolem sociologické analýzy problematiky osobnosti“ (s. 5).

V tomto vymezení sociologického přístupu ke studiu osobnosti je pozoruhodné dialektické

propojení historicko-genetického, vývojového a systémového statického aspektu.

V první kapitole, nazvané *Problém podstaty člověka*, rozebírá autor především teoretické předpoklady formování marxistické koncepce osobnosti u předmarxistických materialistů. Ukazuje, že jeho základním nedostatkem bylo nedocenení činné stránky člověka, aktivně měnícího přirozený svět. Naproti tomu idealistická filosofie rozvinula problém tvůrčí aktivity člověka, absolutizovala jej však jako problém aktivity absolutního ducha (Hegel). Skutečná podstata skutečného člověka a jeho aktivity zůstala neodhalená.

V druhé části I. kapitoly pak po stručné kritice soudobého buržoazně sociologického pojetí osobnosti přechází Dautov k problému podstaty člověka v marxistické sociologii. Ukazuje, že společným rysem pro všechny základní směry soudobé buržoazní sociologie je odmítání sociální podstaty člověka. „Sociální determinovanost považují za souhrn citů a prožitků, nebo ji sice odvozují ze sociálních faktorů, ale druhořadých (např. T. Parsons, D. Riesman aj.)“ (s. 19). Z toho je patrné, že autor chápe sociální podstatu člověka výhradně v marxistickém, sociálně vztahovém (totálním) smyslu. Přitom nedoceňuje, že řada sociologů-nemarxistů se při svém výkladu lidské podstaty přibližuje marxistickému pojetí a že někteří dokonce tvůrčím způsobem rozvíjejí určité aspekty sociální podstaty člověka, které marxističtí vědci dosud podrobněji nezpracovali.

Z metodologicko-sociologického hlediska je velmi pozoruhodná autorova úvaha o neadekvátnosti pouhého empirického studia osobnosti. Píše: „Nepochopení podstaty člověka různými idealistickými sociologickými směry je podmíněno tím, že osobnost je v nich zkoumána jako konkrétní jedinečnost, jako empirické individuum. Přitom se sociologové domnívají, že se zabývají konkrétní lidskou osobností, a nechápou, že tato osobnost, zkoumaná mimo souvislost se stavem společnosti, vně určité sociální skupiny, vně konkrétní formy činnosti, se může stát buď biologickou jednotkou, zbavenou osobnostních kvalit podmíněných jejími univerzálními souvislostmi, které nelze empiricky zkoumat, nebo izolovaným individuem. V obou případech je samo východisko analýzy osobnosti nesprávné a nemůže vést ke skutečné vědeckému pojetí člověka... Společnost je v daném případě považována za nepřátelskou a cizí sílu, která omezuje individuální snahy osobnosti. Je tomu tak proto, že společnost není chápána jako celek s určitými vztahy, charakterem dělby práce, způsobem rozdělování materiálních prostředků, ale jako bezobsažná abstrakce. V podobných teoretických konstrukcích je i člověk nemenší abstrakcí, přestože se teoretikové domnívají, že zkoumají konkrétní osobnost“ (s. 23–24).

Marxismus naproti tomu vychází při analýze podstaty člověka ze skutečných individuí, jejichž životní praxe se realizuje v určitých společensko-historických podmínkách. „Skutečnými subjekty dějin jsou lidé, kteří uskutečňují své materiální zájmy, zároveň vytvářejí dějiny... Specifikum sociálního života

je právě v tom, že jednotlivý člověk nemůže uspokojovat své potřeby, aniž by nevstupoval do vztahů s jinými lidmi... Dějiny jednotlivého individua nesmí být odtrženy od dějin předcházejících či současných individuí, neboť jsou jimi určovány. Individuum jako člověk i jako osobnost se utváří jen ve vzájemných stycích, jen ve společnosti. Lidé pochopitelně vždy vycházejí ze svých potřeb. Ale aby byli uspokojeni, musí nutně vstoupit do vzájemného styku s jinými lidmi; ne jako abstraktní osobnosti, ale jako individua nacházející se na určitém stupni rozvoje výrobních sil. Tím tyto „osobní“ a současně sociální vztahy produkují i reprodukují“ (s. 25). Pojetí osobnosti se podle Dautova utváří v procesu historického vývoje. Osobnost není bezobsažná abstrakce. Existuje tam, kde člověk vystupuje jako subjekt společenských vztahů, v nichž se realizují jeho bytostné osobnostní kvality.

Osobnost jako obecná sociální podstata není totožná s konkrétními formami svého bytí. Každý konkrétní člověk je jen určitou mírou této obecnosti. Podstata osobnosti nemůže být odhalena analýzou činnosti jednotlivých individuí, neboť v každém konkrétním člověku je obecné vyjádřeno neúplně, omezeně. Každý konkrétní člověk je jen konečnou mírou obecného.

T. M. Dautov dále charakterizuje úlohu výroby a práce při formování a zpředměťování člověka; dotýká se problematiky odcizení člověka a osvojení předmětného světa, dokumentuje sepětí člověka s přírodou a současně se zabývá jeho odlišností od ostatních živočichů. „Proces přetváření přírody člověkem je zároveň procesem jeho vzestupného vývoje... V procesu výroby se uskutečňují objektivní společenské vztahy, jejichž charakter podmiňuje rozvoj osobnosti“ (s. 28).

Jako osobnost existuje člověk jen v jednotě materiálních a sociálních hodnot, jejichž je tvůrcem. Mimo svět těchto hodnot lidská osobnost neexistuje... Člověk, který je tvůrcem hodnot, zůstává zároveň podstatou všech sociálních útvarů.

Sociální podstata člověka je určována především tím, že každý jedinec je příslušníkem určité třídy, sociální vrstvy nebo skupiny, jejichž místo je ve společenském systému podmíněno objektivními výrobními vztahy, charakterem existující dělby práce (s. 29).

Ze známých bytostí má jen člověk schopnost vytvářet pomocí přírodních sil předmětné bytí, avšak sama schopnost není darem přírody, nýbrž produktem činnosti. Lidská práce je procesem humanizace přírody, produkty této práce jsou podmínkou zlidštění individua. Tyto dva procesy jsou vzájemně spjaty a přecházejí v sebe navzájem.

„Člověk objektivuje své schopnosti v předmětech a procesech přetváření přírody; tím nesmírně zrychluje proces společenské evoluce... Nezbytnou podmínkou svobody celé společnosti i jednotlivé osobnosti je činné osvojení předcházejícího historického procesu a aktivní přetváření soudobé přírody. V tom se právě projevuje nezávislost člověka na

vnějších přírodních silách, avšak tato nezávislost je výsledkem stále hlubšího a složitějšího sepětí s přírodou“ (s. 34–35).

Biologická organizace člověka je přírodním základem společenské činnosti člověka; podmiňuje specifický charakter jeho činnosti. Proto je člověk předmětem zkoumání společenských i přírodních věd. Psychologie a biologické vědy odhalují podstatu člověka na jiné úrovni než sociologie. Sociologie odhaluje nejpodstatnější v člověku, jeho společenskou podstatu.

Dautov ukazuje, jak s rozvojem výroby a zvyšováním životní úrovně se zrychluje biologické zrání člověka, které je hluboce sociálně podmíněno. Vliv sociálních faktorů na rozvoj lidských osobností neustále vzrůstá.

Druhá kapitola práce má název *Společenský pokrok a osobnost*. V první části se autor zabývá osobností jako produktem historického vývoje. Zdůrazňuje metodologický význam kategorie „společenské vztahy“, v níž se odrážejí objektivní lidské vztahy, v nichž osobnosti působí ne jako abstraktní, ale jako společenská individua, která uskutečňují praktickou činnost v určitých sociálních podmínkách.

„Osobnost je v každé etapě sociálního pokroku souhrnem existujících společenských vztahů; proto její sociální obsah odráží strukturu těchto vztahů. Naplnění tohoto obsahu je určováno tím, nakolik společnost dává jednotlivci prostředky pro jeho všestranný a harmonický vývoj.

Osobnost však není pasivním objektem manipulace společenského systému. V procesu své společenské přetvářecí činnosti zdokonaluje existující společenské vztahy, je aktivním subjektem společenského pokroku. Činnost osobnosti v sféře materiální a duchovní produkce, která se na první pohled zdá čistě individuální činností a která se zpředměťuje (objektivuje) v světě předmětných hodnot, je zároveň produktem i podmínkou jak vlastní existence této osobnosti, tak i sociálního pohybu ostatních lidí“ (s. 53).

Velkou předností Dautovova pojetí je dialektické chápání vztahu osobnosti a společnosti v jednotě jejich vzájemné determinovanosti, ale zároveň i svébytnosti.

Zvláštní pozornost věnuje autor otázce odcizení osobnosti. Všechny podoby odcizení (duchovní, politické, morální atd.) jsou tak či onak spojeny s odcizením osobnosti ve sféře pracovní činnosti. Nejintenzivněji se odcizení projevuje v podmínkách kapitalismu. Skutečné svobody dosáhne člověk teprve v komunismu, kdy zanikne práce vynucená nouzí a vnější účelovostí, kdy člověk svobodně rozvine všechny své schopnosti.

Společensko-historický proces formování svobody lidské osobnosti je — podle Dautova — rozporuplný proces; závisí na úrovni ovládnutí přírodních sil danou společností a na možnostech regulace společenských vztahů. Teprve až se vnější sociální nutnost ve vztahu k individuální přeměně ve vnitřní nutnost osobnosti, bude dosaženo skutečné podstatné jednoty společnosti a osobnosti... „Svoboda člověka jako osobnosti je plně podmíněna svobodou společnosti“ (s. 71). „Svoboda osobnosti

je určována hlavně stupněm osvobození práce" (s. 72).

Pozoruhodná je druhá část druhé kapitoly, v níž autor dosti netradičně rozebírá problematiku sociálních typů osobnosti. Sociálně typologická analýza osobnosti ukazuje, jak určité společensko-historické prostředí, konkrétní podmínky bytí individua, formují relativně stálé typy osobnosti, z nichž každý má své charakteristické normy společenského chování, sociálně psychické, mravní a další zvláštnosti. Sociologie podle Dautova zkoumá nejobecnější zákonitosti formování sociálních typů, podmíněné charakterem společenského bytí, sociálně ekonomickým postavením společenských tříd a skupin a také společenskou dělbou práce. „Sociální typy osobnosti jsou produktem historicky vzniklých životních podmínek, sociálního okolí, tradic, zvyků, obecného názoru na svět, mrálních zásad a dalších stránek společenského života“ (s. 76). Jsou to společenské formy bytí individua, v nichž jsou ztělesněny nejcharakterističtější, podstatné, relativně stálé, opakující se sociální kvality osobnosti (s. 99).

Autor zdůrazňuje, že „sociální typizace osobnosti je nezbytným prostředkem redukce individuálního na sociální“ (s. 77)... Kterákoli osobnost může být správně pochopena jen tehdy, budou-li její individuální chování a její zvláštnosti zkoumány z hlediska sociálního celku (s. 78). Autor diferencuje rozmanité sociální typy osobnosti, jak se objevovaly v průběhu historického vývoje v jednotlivých společensko-historických formacích. Zde musíme konstatovat, že jeho třídící kritéria jsou poněkud jednoduchá a že by při skutečné typologické analýze mohla sloužit jen jako nejzákladnější východiska k určení a vyjádření jemnějších sociálně charakterových vlastností a rozdílů. Takové jemné rozlišení je ovšem nezbytné jak ve vědeckovězumné, tak i v praktické pedagogické a řídicí činnosti.

Ve třetí části se Dautov zabývá problematikou osobnosti jako sociologické kategorie. Osobnost je podle něho „konkrétní celistvost... která se nachází v nesčetných a rozmanitých souvislostech s jinými sociálními systémy, je syntézou i souhrnem těchto vztahů“ (s. 100). Další výklad dělá dojem, jakoby autor redukoval osobnost jen na sociální, jakoby pomíjel propojenost, vázanost biologického, psychického a sociálního, jež musíme brát v úvahu i (nebo lépe řečeno: právě) při sociologické analýze, která nutně nižší formy pohybu hmoty nejen předpokládá, ale musí je také *včleňovat*. Určitá jednostranná redukce osobnosti na pouhé „sociální“ vysvitá z řady autorových tezí, například: „Tato obecně sociologická kategorie duchovně reprodukuje všechny společenské vztahy (výrobní, právní, morální aj.), do nichž jednotlivý člověk vstupuje jako osobnost...“ (s. 102). Nebo: „Osobností je *jen* (podtrženo E. F.) takové individuum, v němž je neúplněji vyjádřen společenský celek v dané etapě jeho vývoje“ (s. 103).

Velmi záslužně poukazuje autor na nedostatečnou pozornost, která je v sovětské filosofické a sociologické literatuře věnována problematice osobnosti, a vyzývá k jejímu

zkoumání (s. 77). Domníváme se, že i českoslovenští sociologové by měli vzít jeho výzvu za svou.

Třetí kapitola Dautovy práce je věnována problematice *Společnost, kolektiv, osobnost*. Autor se v ní zaměřuje výhradně na otázky pracovních kolektivů. Pracovní kolektiv je podle něho „nejdůležitější sociologickou kategorií, která vyjadřuje objektivní společenské souvislosti individuí v procesu společné výrobní, společensko-politické a výchovné činnosti... Je třeba jej zkoumat jako určitou sociální formu organizace pracujících... Je to především relativně samostatný dynamický celek, řízený státními orgány. V určitých mezích je samostatným společenským systémem“ (s. 112—113).

T. M. Dautov ukazuje, že systém jako sociologická kategorie odráží objektivní zákony a vzájemné souvislosti imanentní danému sociálnímu celku, mající objektivní význam a vyplývající z materiální povahy objektu; pojem organizace odráží vzájemné působení materiálních systémů. Společenský celek jako souhrn sociálních organizací a kolektivů je zároveň objektem i subjektem řízení. Velmi správné je autorovo upozornění na časté opomíjení problematiky objektu řízení v teoretických (i sociologických) analýzách, ale i v praktické řídicí práci (s. 113).

Prostřednictvím pracovního kolektivu je jednotlivé individuum spojeno s jinými lidmi, se společností. Právě v rámci pracovního kolektivu se utvářejí důležité sociální kvality člověka, které se objektivují v jeho společenském chování a jednání, v jeho vztahu k práci a k jiným lidem, v jeho postojích, hodnotových orientacích a názorech. Tak vznikají poměrně trvalé rysy osobnosti. Pracovní kolektiv představuje pro člověka konkrétní sociální prostředí, zahrnující city, prožitky, sympatie a antipatie, normy a hodnoty... Proto působí na člověka častěji a silněji než společnost jako celek. Autor pak uvádí některé výsledky empirických výzkumů týkajících se vztahů osobnosti a kolektivu.

Čtvrtá kapitola je věnována vztahu práce a osobnosti. Práce podle Dautova není jen způsobem bytí lidí a zdrojem materiálních hodnot; je také základem formování individua jako osobnosti. Za jednu z nejdůležitějších tendencí tohoto formování v současnosti považuje autor sblížení pracovního procesu a poznání. Shodně s jiným autorem tvrdí, že „člověk se rozvíjí jako subjekt práce v té míře, jak se rozvíjí jako subjekt poznání, a naopak“ (s. 154). Dautov rozlišuje dvě roviny vědomí osobnosti v pracovní činnosti: a) souhrn empirických poznatků, b) vědecké vědomí. Upozorňuje na nezbytnost analýzy vztahu těchto dvou rovin. Formování komunistické osobnosti předpokládá dle Dautova vysokou úroveň vědeckého vědomí člověka... Rovněž proces přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu předpokládá, aby ji ovládli bezprostřední výrobci... To vše si vynucuje soustředěnou pozornost marxistické sociologie.

Dále se Dautov zabývá problematikou formování tvůrčí osobnosti v pracovním procesu. Jde tu jednak o využití vědy v pracovním pro-

cesu, jednak o schopnost využití vědeckých poznatků v tvůrčím rozvíjení vědy a techniky. Růst vzdělání je rozporný proces. Ne vždy odpovídá rozvoji technických prostředků v určitém závodě či průmyslovém odvětví a ne vždy také naopak stupeň technického rozvoje umožňuje uplatnění kvalifikace a úrovně poznání. Autor ukazuje, jak nesoulad mezi objektivním procesem rychlého růstu vzdělání a nedostatečnou technickou úrovní často nepříznivě působí na rozvoj osobnosti. Dále se zabývá hnutím racionalizátorů a novátorů, jež je přechodem k široké vědeckotechnické tvorbě. Tato tvorba nesporně podstatným způsobem formuje nové typy osobností.

V poslední, páté kapitole věnuje autor pozornost práci a duchovnímu rozvoji osobnosti. I zde rozlišuje různé roviny vědomí: běžné a vědecké. Prvé odráží skutečnost povrchnější, spíše jevové; druhé odráží podstatné souvislosti předmětů a jevů skutečnosti, zobrazuje realitu jako určitý celek, jako stále se rozvíjející přírodně historický proces. Vedle toho rozlišuje vědomí individuální a společenské. Ve vědomí každé osobnosti se tyto roviny a stránky stále proplétají. Je úkolem výchovy a propagandy, aby individuální a běžné vědomí bylo stále obohacováno a rozvíjeno vědomím společenským a vědeckým. Přitom důkladné poznávání struktury společenského a individuálního vědomí je nezbytným metodologickým předpokladem zkoumání a formování lidských osobností.

V dalších částech své práce se T. M. Dautov podrobněji zamýšlí nad empirickou výrobní zkušeností a jejím místem v pracovní činnosti a posléze nad formováním elementů vědeckého vědomí osobnosti v pracovním procesu.

Dautovova monografie věnovaná problematice osobnosti, — ač mnohé otázky jenom nadhazuje a neřeší — je nesporně pozoruhodným příspěvkem k rozvíjení marxistické sociologie.

Eliška Freiová

Magdalena Jasińska: *Młodociane prostytutki* (Mladé prostitutky)

Archivum Kryminologii. Warszawa 1960. Díl II, s. 145—250.

Prostituce v socialistických zemích naprosto není problémem, kterým by nebylo třeba se zabývat. Naopak, případy tohoto druhu existují i u nás a právě proto, že se týkají zejména mladých žen a že jde o jev, který silně kontrastuje s lidskou stránkou socialistické skutečnosti, musí se stát předmětem našeho zájmu, a tedy i objektem cílevědomé prevence. V ČSSR je ročně postihováno pro trestný čin příživnictví, jehož značnou část představuje právě prostituce, mnoho osob. V r. 1967 projednaly soudy 2906 těchto případů, v r. 1968 1631, v r. 1969 2161 a v r. 1970 dokonce 3129 případů. Uvedené údaje ilustrují samozřejmě pouze část faktické kriminality tohoto druhu. Likvidovat úspěšně prostituci nelze zdaleka jen trestně právními prostředky či prostřednictvím morálního pranýře. Konečné vyřešení prostituce je podmíněno poznáním

zákonitostí, které v ní vyúsťují, a hlavně pak výraznějšími změnami v životě společnosti a dokonalejší výchovou lidí. Poznat síly působící na vznik prostituce lze jen hlubokou analýzou, jak ji provedla např. v Polsku dr. Magdalena Jasińska. Protože její práce je ukázkou správného metodického přístupu ke zkoumání tohoto aktuálního sociopatologického jevu a protože i údaje, které zjistila, jsou velmi pozoruhodné, je jistě vhodné se s její prací seznámit.

Jasińska podrobila šetření 100 dívek a mladých žen z Varšavy ve věku do 25 let. Z celkového množství nejdříve eliminovala 18 žen, které neprovozovaly *prostituci „sensu stricto“*, tedy jako zaměstnání, jež by bylo jediným zdrojem jejich obživy. Zbývajících 82 žen bylo rozděleno do těchto věkových skupin: 6 ve stáří od 15 do 17 let, 20 osmnáctiletých, 14 devatenáctiletých, 22 ve stáří od 20 do 21 let a 20 ve skupině od 22 do 25 let. U většiny vyšetřovaných bylo zjištěno, že svou činnost prováděly téměř stereotypně, tedy vždy na určitém místě a v tutéž dobu. Z hlediska forem prostituce je bylo možno rozdělit do dvou základních skupin:

- 1) prostitutky „kavárenské“ („lokalowe“),
- 2) prostitutky „pouliční“ („uliczne“).

Toto dělení odpovídá v podstatě předválečnému dělení prostitutek na „*kloboukové*“ („kapelusowe“) a „*šátkové*“ („chustkowe“).

Podrobnější analýzou jednotlivých případů bylo však možno dospět k přesnější charakteristice prováděné prostituce, a tudíž k rozlišení těchto *podskupin mezi delikventkami*:

- 1) „*gardové*“ prostitutky („gwardzistki“) — tj. starší zkušenější prostitutky, provádějící tuto činnost již delší dobu,
- 2) „*rosničky*“ („rosowki“) — většinou starší ženy, které jsou přes den doma a vycházejí do ulic až pozdě večer (za rosy),
- 3) „*racci*“ („mewki“) — hledající kontakty s muži v okolí přístavu,
- 4) „*nádražní*“ prostitutky („dworcowe“) — navazující známosti na nádraží a v jeho blízkém okolí,
- 5) „*hotelové*“ prostitutky („hotelowe“) — nabízející se k souloži v hotelích,
- 6) „*plážové*“ prostitutky („ksintowki“) — obcující s partnery na plážích, v lesích apod.,
- 7) „*nejnižší vrstva prostitutek*“ („gruzinki“) — od slova zřícenina, chodící s partnery do starých domů, sklepů atd.

Je pochopitelné, že mezi uvedenými typy, předurčenými vnější fyziognomií, stupněm intelektu a kulturní úrovní, jsou značné rozdíly. Např. prostitutka „nádražní“ uvedla při vyšetřování: „Někdy mám takový hlad, že jdu s mužem i za chléb.“ Naproti tomu „hotelová“ prostitutka, elegantně oblečená, se samozřejmou důstojností prohlásila: „Sto zlotých berou možná jiné, ale já беру víc.“ Průměrný výdělek prostitutek z nejnižší skupiny činil 15-20 zlotých (a někdy pouze oběerstvení), ve skupině „pouličních“ prostitutek kolem 50 zlotých a více a v kategorii „kavárenských“ prostitutek činil výdělek až několik